Pru u'Rvu: A Case Study in Values and Halakha

Rabbi Dov Linzer

I. The Weight of the Mitzvah

1. Genesis 1:27-28

And God created Man in his image, in the image of God created He them, male and female created He them. And God blessed them; and God said unto them: "Be fruitful and multiply and replenish the earth and subdue it; and have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over every living thing that creeps on the earth"

בראשית א:כז-כח

ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם: ויברך אתם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ:

2. Genesis 9:1, 6-7

And God blessed Noah and his sons, and said unto them: "Be fruitful and multiply, and replenish the earth…Whoever sheds a man's blood by man shall his blood be shed, for in the image of God made He man. And as for you, be fruitful and multiply, swarm in the earth and multiply therein

בראשית ט:א, ו-ז

ויברך אלקים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ: שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם: ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה:

3. Isaiah 45:18

For thus says the Lord, the Creator of the heavens, He is God, He fashioned the earth and He made it, He has established it; He did not create it to be void, He fashioned it so that it will be inhabited.

ישעיה מה:יח

כי כה אמר ה' בורא השמים הוא האלקים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני ה' ואין עוד

4. Ramban, Genesis, 9:7

And it says "swarm in the land and multiply in it" – it repeats the commandment for emphasis, to say that they should pursue it with all their ability. Or, it is commanding them regarding settling the earth, as I have explained above (1:20).

רמב"ן, בראשית, ט:ז

ואמר שרצו בארץ ורבו בה - כי יכפול המצוה לחזוק, לומר שיתעסקו בה בכל יכולתם. או שיצום ביישוב כל הארץ, כאשר פירשתי בסדר בראשית (א כ):.

5. Mishna Edyut 1:13 (Gittin 1:5)

Whoever is half a slave and half a free man should toil one day for his master and one day for himself. This is the opinion of Bth Hllel. Beth Sammai said to them: you have set matters in order as regards his master, but you have not set matters in order as regards himself. He is not able to marry a bondmaid, nor is he able [to marry] a woman who is free. Is he to refrain [from marrying]? And is it not the case that the world was created for the propagation of the race? For it is said, "He created it not to be a waste; he

משנה מסכת עדויות א:י"ג (גיטין א:ה)

מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי בית הלל אמרו להם בית שמאי תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול ליבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר (ישעיה מ"ח /מה/) לא תהו בראה לשבת יצרה אלא מפני תקון העולם כופין

את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו חזרו בית הלל להורות כבית שמאי

formed it to be inhabited." But for the rightful ordering of the world his master is compelled to make him free, and he writes out a bond for half his value. Then Beth Hillel turned and taught according to the opinion of Beth Shammai.

6. Bavli, Meggila 27a

בבלי, מגילה כז.

One may not sell a Sefer Torah save for the purpose of learning Torah and marrying a woman…a woman for it says "He did not create it to be void, He fashioned it so that it will be inhabited." (Isa. 45:18)

תא שמע דאמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה, ולישא אשה…אשה נמי (ישעיהו מ"ה) לא תהו בראה לשבת יצרה

II. The Reasons Behind the Mitzvah and their Halakhic Import

A. The Reasons in the Gemara

Babylonian Talmud, Yevamot, 63b

בבלי, יבמות (סג:- סד.)

R. Assi stated: The son of David will not come before all the souls in Guf are used up; since it is said, For the spirit that enwrappeth itself is from Me, and the souls which I have made.

אמר רבי אסי: אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שנאמר: +ישעיהו נ"ז+ כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי.

It was taught: R. Eliezer stated, He who does not engage in propagation of the race is as though he sheds blood; for it is said, "Whoso sheddeth man's blood by man shall his blood be shed," and this is immediately followed by the text, "And you, be fruitful and multiply."

תניא, רבי אליעזר אומר: כל מי שאין עוסק בפריה ורביה - כאילו שופך דמים, שנאמר: +בראשית ט'+ שופך דם האדם באדם דמו ישפך, וכתיב בתריה: ואתם פרו ורבו.

R. Jacob said: As though he has diminished the Divine Image; since it is said, "For in the image of God made he man," and this is immediately followed by, And you, be ye fruitful etc. Ben 'Azzai said: As though he sheds blood and diminishes the Divine Image; since it is said, "And you, be ye fruitful and mutltiply."

רבי יעקב אומר: כאילו ממעט הדמות, שנאמר: +בראשית ט'+ כי בצלם אלהים עשה את האדם, וכתיב בתריה: ואתם פרו וגו'.

בן עזאי אומר: כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר: ואתם פרו ורבו.

They said to Ben 'Azzai: Some preach well and act well, others act well but do not preach well; you. however, preach well but do not act well! Ben 'Azzai replied: But what shall I do, seeing that my soul is in love with the Torah; the world can be carried on by others...

אמרו לו לבן עזאי: יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים! אמר להן בן עזאי: ומה אעשה, שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים…

Our Rabbis taught: And when it rested, he said: 'Return O Lord unto the ten thousands and76 thousands of Israel', teaches that the Divine Presence does not rest on less than two thousand and two myriads of Israelites. Should the number of Israelites happen to be two thousand and two myriads less one, and any particular person has not engaged in the propagation of the race, does he not thereby cause the Divine Presence to depart

ת"ר: +במדבר י'+ ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל – (סד.) מלמד, שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל, הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד, וזה לא עסק בפריה ורביה, לא נמצא זה גורם

From Israel!

Others say: He causes the Divine Presence to depart from Israel; for it is said, "To be a God unto thee and to thy seed after thee;" where there exists 'seed after thee' the Divine Presence dwells [among them]; but where no 'seed after thee' exists, among whom should it dwell! Among the trees4 or among the stones?.

לשכינה שתסתלק מישראל? ...

אחרים אומרים: גורם לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר: +בראשית י"ז+ להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך, בזמן שזרעך אחריך - שכינה שורה, אין זרעך אחריך - על מי שורה? על העצים ועל האבנים?...

B. Some Halakhic Implications

1. Babylonian Talmud, Yevamot, 61b-62a

Mishnah. A man shall not abstain from the performance of the duty of *pru u'rvu* unless he already has children. Beth Shammai ruled: two males, and Beth Hillel ruled: male and a female, for it is stated in Scripture, "Male and Female created He Them."

תלמוד בבלי, יבמות דף סא: - סב.

מתני'. לא יבטל אדם מפריה ורביה - אלא א"כ יש לו בנים. ב"ש אומרים: שני זכרים, וב"ה אומרים: זכר ונקבה, שנאמר: +בראשית ה'+ זכר ונקבה בראם.

Gemara…

Beth Shammai ruled: two males. What is Beth Shammai's reason? We make an inference from Moses, in connection with whom it is written, The sons of Moses: Gershom and Eliezer. And Beth Hillel? — We infer from the creation of the world. Let Beth Shammai also infer from the creation of the world! — The possible cannot be inferred from the impossible. Let Beth Hillel, then, make the inference from Moses! — They can answer you: Moses did it with His consent

גמ'...

בית שמאי אומרים: שני זכרים. מאי טעמייהו דבית שמאי? ילפינן ממשה, דכתיב: +דברי הימים א' כ"ג+ בני משה גרשום ואליעזר; ובית הלל? ילפינן מברייתו של עולם. ובית שמאי לילפי מברייתו של עולם? אין דנין אפשר (סב.) משאי אפשר. ובית הלל נמי לילפו ממשה! אמרי לך: משה מדעתיה הוא דעבד...

It was taught: R. Nathan stated: Beth Shammai ruled: Two males and two females; and Beth Hillel ruled: A male and a female. Said R. Huna: What is the reason which R. Nathan assigns for the opinion of Beth Shammai? Because it is written, And again she bore his brother Abel [which implies:] Abel and his sister; Cain and his sister. And it is also written, For God hath appointed me another seed instead of Abel; for Cain slew him. And the Rabbis? She was merely expressing her gratitude.

תניא: רבי נתן אומר, ב"ש אומרים: שני זכרים ושתי נקבות, ובה"א: זכר ונקבה.

א"ר הונא: מ"ט דרבי נתן אליבא דב"ש? דכתיב: ותוסף ללדת את אחיו את הבל, הבל ואחותו, קין ואחותו, וכתיב: כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין. ורבנן? אודויי הוא דקא מודית.

Elsewhere it was taught: R. Nathan stated that Beth Shammai ruled: A male and a female; and Beth Hillel ruled: Either a male or a female.

תניא אידך: ר' נתן אומר, ב"ש אומרים: זכר ונקבה, ובה"א: או זכר או נקבה.

Said Raba: What is the reason which R. Nathan assigns for the view of Beth Hillel? — Because it is said, He created it not a waste, He formed it to be inhabited, and he has obviously helped it to be inhabited.

אמר רבא: מ"ט דר' נתן אליבא דב"ה? שנא': +ישעיהו מה+ לא תהו בראה לשבת יצרה, והא עבד לה שבת.

2. Rashba, Yevamot 61b, *s.v. uBeit Hillel*

חידושי הרשב"א מסכת יבמות (סא:)

"Beit Hillel infers from the creation of the world, and Beit Shammai infers from Moshe." From the fact that we "and let Beit Hillel infer from Moshe" and we respond "Moshe acted on His consent" it appears to me that we can infer that Beit Hillel demands exactly a male and a female, and two males would not satisfy, because the world cannot be inhabited with males and not females….

וב"ה ילפי מברייתו של עולם וב"ש ילפי ממשה. ומדמקשינן לב"ה ולילפי ממשה ופריק משה מדעתיה הוא דעבד. מסתבר לי דשמעינן מינה דב"ה דוקא זכר ונקבה קאמרי אבל שני זכרים לא לפי שאין ישובו של עולם בזכרים בלא נקבות...

However, in the Jerusalem Talmud we read: "R. Bun said: We must understand the mishna to be saying that *even* a male and female (is acceptable according to Beit Hillel). For if we do not read it that way, our Mishna should be one of the cases where Beit Shamai is lenient and Beit Hillel is strict (and we have no evidence that that is the case)." It thus appears that Rav Bun argues on our Gemara.

ומיהו בירושלמי גרסי' א"ר בון לכן צריכא ואפי' זכר ונקבה דלא כן מתני' מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ומשמע דפליג ר' בון אגמ' דילן,

Now, regarding Rav Bun's question - it seems according to our Gemara that since Beit Shammai require exactly two males, no one is being more strict or more lenient. However, Rashi explains that according to Beit Shammai, if having two males fulfills the obligation, certainly having a male and a female would do so. According to this, one can say [that even though Beit Hillel is more strict], since Beit Shammai admit that two children are required, it is not a significant leniency in contrast to Beit Hillel.

והא דאקשי ר' בון נראה לפום גמרין דכיון דלב"ש נמי ב' זכרים דוקא לית כאן קולא וחומרא כלל, ומיהו רש"י ז"ל פי' ב"ש אומרים שני זכרים וכ"ש זכר ונקבה, ואפשר דאפ"ה כיון דשנים נמי בעי לאו קולא וחומרא איכא כנ"ל.

3. Bavli, Yevamot (63a)

בבלי, יבמות (סג.)

It was stated: If a man had children and they died – Rav Huna said: He has fulfilled the duty of propagation. R. Yochanan said:: He has not fulfilled it.

איתמר: היו לו בנים ומתו, רב הונא אמר: קיים פריה ורביה, רבי יוחנן אמר: לא קיים.

R. Huna said: He fulfilled' because of R. Assi. For R. Assi stated: The Son of David will not come before all the souls in Guf will have been disposed of, since it is said, "For the spirit that unwrappeth itself is from Me etc."

רב הונא אמר קיים, משום דרב אסי, דאמר רב אסי: אין בן דוד בא - עד שיכלו כל נשמות שבגוף, שנאמר: +ישעיהו נ"ז+ כי רוח מלפני יעטוף וגו';

'R. Johanan said: He has not fulfilled the duty of propagation' because we require [the fulfilment of the text] He formed it to be inhabited, which is not the case here.

ורבי יוחנן אמר לא קיים פריה ורביה, לשבת יצרה בעינן, והא ליכא.

III. Values Articulated in Contemporary Poskim

1. Iggrot Moshe, Even HaEzer, 4:74

אגרות משה, אבן העזר, ד:עב (1972)

Regarding birth-control pills [for a couple which has already fulfilled the mitzvah]. Behold – although there is not concern for "wasting the

הנה בדבר ליקח לאשה גלולות (פילן) למניעת הריון, הנה אף שאיסור זרע לבטלה ליכא כיון

seed"… but without a great need she should not take the pill, for one should not try to outwit and make schemes… against the will of God…

שהזרע נכנס לרחם האשה, אבל בלא צורך גדול גם זה אין ליקח כי אין להתחכם ולבקש עצות… אבל הוא כמתחכם נגד רצון השי"ת..

2. Halakhic-Medical Encyclopedia, Dr. Abraham Steinberg, *s.v.* "Contraception" p. 111

In the modern era there developed the concept of "family planning," the significance of which is to plan one's actions to bring about a reducing of the birthrate. This planning can serve the individual goals of the couple and national and universal goals…

However, in the realm of halakhic ethics, there is no place for such a sweeping self-determination. Quite the opposite, the Torah's orientation obligates every couple to strive to expand their family and to increase their birthrate, in the context of the fundamental obligation of *pru u'rvu*. However, the matter must be done within a context that considers the physical and mental health of the woman…

And from the perspective of Jewish national demographics, there is absolutely no concern for population explosion but, to the contrary, there is a very live need to increase the birthrate among the Jewish people for a number of reasons – our small number relative to other nations; our suffering persecutions throughout our history, and in particular in the most recent times, the terrible Holocaust; our enduring constant wars… and our enduring a spiritual destruction of assimilation in terrible proportions.

אנצקלופדיה הלכתית רפואית, ד"ה מניעת הריון

בעידן המודרני התפתח המושג 'תכנון המשפחה' שמשמעותו וכוונתו היא לתכנן פעולות ומעשים שיביאו לצמצום הילודה, לתיכנון כזה מטרות אישיות של בני זוג אידבידואליים, ומטרות לאומיות ועולמיות…

אכן, במוסר ההלכתי אין מקום להגדרה גורפת כזו. אדרבה, המגמה התורנית מחייבת כל זוג לשאוף להרחבת המשפחה ולריבוי הילודה במסגרת החיוב היסודי של פריה ורביה, אלא שהדבר צריך להיעשות במסגרת מגבלות הבריאות הגופנית והנפשית של האשה…

ומבחינה דמוגפית-לאומית יהודית אין כלל מקום לחשש של התפוצצות האוכלוסיה, אלא אדרבא יש צורך חיוני בריבוי הילודה בעם ישראל בגלל סיבות אחדות – היותנו מיעוט בעמים, היותנו סובלים מרדיפות והשמדות בכל שנות ההיסטוריה, ובעיקר לאחרונה בתקופת השואה האיומה, היותנו סובלים ממלחמות מתמידות… והיותנו סובלים מהשמדה רוחנית של טמיעה והתבוללות בממדים אדירים.

3. *ibid.,* p. 115

Speaking in a general manner, one can say that the use of birth control methods in a communal, public, and unrestrained way is completely at odds with the Torah view. Widespread, readily available and easy-to-use birth control methods opened a wide door to the destruction of modest and moral behavior, to sexual permissiveness and freedom, to the destruction of the family unit, to the prevalence of sex outside of marriage and at very young and immature ages, and to the decrease of the birth rate. And there is an opinion that it is forbidden to assist even a non-Jewish woman in birth control, in particular when her intent is to be sexually promiscuous.

שם

באופן כללי ניתן לומר, שהשימוש באמצעים למניעת הריון בצורה ציבורית, המונית וחופשית נוגד את השקפת התורה מכל וכל. אמצעי מניעה נפוצים וקלים לשימוש ולהשגה פתחו שער רחב לפריצת גדרי המוסר והצניעות, למתירנות ולהפקרת מינית, להרס התא המשפחתי, לקיום יחסי מין מחוץ למסגרת הנישואין, ובגילאים צעירים מאד ובלתי בשלים, ולצמצום הילודה. ויש מי שכתב שאסור לקבוע עצמו למעט הילודה אפילו אצל נשים גויות, ובפרט שכוונת האשה לפרוץ בזנות.

IV. Practical Applications

A. *Forgoing the Mtizvah*

1. Meiri, Yevamot, (63b), *s.v. MiKivan*

מאירי יבמות (סג:) ד"ה מכיון

Since a person is commanded to procreate for the sake of establishing the world, anyone who abandons it complete is as if he has shed blood, that is to say, he has prevented the sustaining of the world, and in addition, perhaps this person that he would have given birth to would have achieved ultimate perfection, and in regards to this the Talmud states, "it is as if he has diminished the Divine image", which alludes to what is said "In the Image of God created He him," meaning, with intellect…

מכיון שנצטוה האדם על פריה ורביה כדי להעמיד הישוב, כל הפורש לגמרי ממנה הרי הוא כשופך דמים, ר"ל שמונע קיום הישוב, ועוד שמא זה שהוא מונעו היה בא לתכלית שלמות, ועל זה נאמר כאילו ממעט את הדמות, רומז למה שאמר בצלם א-לוהים ברא אותו, ר"ל בשכל…

Nevertheless, whoever refrains from this for the sake of fulfilling (or 'sustaining') the Torah and ascetic separation from the world, although he has not fulfilled the mitzvah, since he sees in himself that this is the best way that he can fulfill the Torah and its commandments, it is waived for him. And this is what Ben Azai says, "What can I do, but my soul desires Torah and it is possible for the World to exist through others."

מכל מקום כל הנמנע מזה לכונת קיום התורה ופרישות העולם, אע"פ שלא קיים מצוה זו הואיל ורואה בעצמו שכך נוח לו לקיום התורה ומצותיה מעבירין לו, והוא שאמר בן עזאי, מה אעשה שנפשי חשקה בתורה ואיפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים.

2. Rema, Shulkhan Arukh, Orah Hayim, 656:1

רמ"א, אורח חיים, תרנ"ו:א

And one who does not have an Etrog, or [is having difficulty fulfilling] any other passing mitzvah, he does not have to spend on it an enormous amount of money, as they said: One who squander should squander no more than one-fifth. Even for a passing mitzvah. But this is only for a positive commandment, but regarding a negative prohibition, one should give all his money rather than transgressing.

ומי שאין לו אתרוג, או שאר מצוה עוברת, א"צ לבזבז עליה הון רב, וכמו שאמרו: המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, אפילו מצוה עוברת (הרא"ש ורבינו ירוחם נ"י ח"ב); ודוקא מצות עשה, אבל לא תעשה יתן כל ממונו קודם שיעבור (הרשב"א וראב"ד)

3. Nishmat Avraham, (Rabbi Dr. Avraham Abraham), volume 3, Even HaEzer, Laws of Procreation, 1:1, footnote 1

נשמת אברהם, הלכות רפואה, חלק ג', אבן העזר, הלכות פריה ורביה, א:א

R. Shlomo Zalman Aurbach wrote to me: I have a doubt regarding someone who has an hereditary disease and his children will always be in pain, or one who has hemophilia, if it is permissible for such a person not to fulfil the mitzvah of *pru u'rvu*, and to marry at the outset a woman who cannot have children. For behold there is no obligation to squander more than a third or a fifth of one's money even for a passing mitzvah. And this person considers that the pain for himself and his children is much greater than the consideration of a

כתב לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א: מסופקני במי שיש לו מחלה תורשתית וצאצאיו יהיו כל ימיהם בצער, או מי שיסובל מחוסר קרישות הדם שזה עובר לזכרים (המופיליה) אם מותר משום כך לא לקיים מצות פריה ורביה ולישא לכתחלה אשה שאינה בת בנים, שהרי אין חיוב לבזבז יותר משליש או חומש מנכסיו אפילו על מצוה עוברת ואילו האיש הזה חש בעצמו שהצער שיהיה לו ולבניו שוים אצלו הרבה

third of his money (and thus it should be allowed). Or perhaps a person should not speculate about the reasons behind things, and even in this case we should say, "What are God's issues your concern? What God wants, you should do." But I saw that you bring down that R. Moshe Feinstein (Even HaEzer, 1:62 and 4:71) considers it extremely obvious that even in this case one has to fulfil the mitzvah, but for me the matter remains unclear.

יותר משליש נכסיו, או אפשר שאין לו לחקור במסיבות וגם בזה אמרינן בהדי כבשי דרחמנא למה לך ומאי דניחא קמי קוב"ה לעביד. אך ראיתי להלן שמובא מהאגרות משה (אבה"ע א:סב, ד:עא) דפשיט ליה טובא שחייב בקיום המצוה, ולענ"ד צ"ע.

4. Babylonian Talmud, Berakhot, 10a

R. Hamnuna said: … What did the Holy One, blessed be He, do? He brought sufferings upon Hezekiah and then said to Isaiah, Go visit the sick. For so it says, In those days was Hezekiah sick unto death. And Isaiah the prophet, son of Amoz, came to him and said unto him, Thus saith the Lord, Set thy house in order, for thou shalt die and not live etc.

What is the meaning of 'thou shalt die and not live'? Thou shalt die in this world and not live in the world to come. He said to him: Why so bad? He replied: Because you did not try to have children. He said: The reason was because I saw by the holy spirit that the children issuing from me would not be virtuous. He said to him: What have you to do with the secrets of the All-Merciful? You should have done what you were commanded, and let the Holy One, blessed be He, do that which pleases Him.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד א

אמר רב המנונא... מה עשה הקדוש ברוך הוא - הביא יסורים על חזקיהו, ואמר לו לישעיהו: לך ובקר את החולה: שנאמר: +מלכים ב' כ'+, +ישעיהו ל"ח+ בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו: כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו'.

מאי כי מת אתה ולא תחיה - מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - לעולם הבא. אמר ליה: מאי כולי האי? אמר ליה: משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה: משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה: בהדי כבשי דרחמנא למה לך? מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא - לעביד

B. Postponing

1. Rambam, Laws of Marriage, 15:1-2

If a woman allowed her husband after they were married to decrease his conjugal obligations, this is permissible. When is this true? After he has fulfilled the mitzvah of *pru u'rvu*. But if he has not fulfilled it, he is obligated to have sex during every conjugal period until he fulfills it because it is a positive Biblical commandment, as it says: "Be fruitful and multiply."

The man is commanded on *pru u'rvu*, and not the woman. At what stage is the man obligated in this mitzvah? From the age of seventeen, and once he has exceeded twentty years of age and has not married a woman, he transgresses and negates a positive commandment…

רמב"ם, הל' אישות, ט"ו:א-ב

האשה שהרשת את בעלה אחר הנישואין שימנע עונתה הרי זה מותר, במה דברים אמורים בשהיו לו בנים שכבר קיים מצות פריה ורביה אבל אם לא קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים מפני שהיא מצות עשה של תורה שנ' (בראשית א' כ"ח, נח ט' א, נח ט' ז') פרו ורבו.

האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה, ומאימתי האיש נתחייב במצוה זו מבן שבע עשרה, וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה…

2. Halakhic-Medical Encyclopedia, Dr. Abraham Steinberg, "Contraception" p. 120

A young couple which has not yet fulfilled the mitzvah of *pru u'rvu*, is not allowed to postpone the mitzvah even for a short period of time until they take care of their education, work, or living arrangements, or similar matters, nor even for the sake of learning Torah.

(Footnote 132:) So is implied from Rambam, Marriage, 15:1 and Maharit 2:47, Maharam Padua 45, Hakam Tzvi 41. But it should be noted that according to the Hazon Ish, Yoreh Deah 153:5, who writes that regarding a positive commandment for which there is no set time, if the fulfillment of the mitzvah will lead to loss of money, or if the person is involved even in some non-mitzvah matter, then the mitzvah can be pushed off. And this should, presumably, apply to the mitzvah of *pru u'rvu*. And see the article by A.G. Elyinson, "Family Planning and Contraception", 1977, that given that in our days people do not get married at the age of 13, nor even at the age of 18, behold they are effectively postponing the mitzvah of *pru u'rvu* by postponing marriage, and by extension it should presumably be allowed to use birth control after marriage if it is done with the agreement of the couple and through modes that have no intrinsic halakhic problems and for a given period of time. And this requires further thought.

אנצקלופדיה הלכתית רפואית, ד"ה מניעת הריון

זוג צעיר, שעדיין לא קיימו מצות פריה ורביה, אינם רשאים לדחות את קיום המצווה אפילו לזמן-מה עד שיסתדרו מבחינת לימודים, עבודה, דיור, וכיו"ב, ואפילו כדי ללמוד תורה.

הערה 132:

כך משמע מהרמב"ם אישות טו:א וכן משמע משו"ת מהרי"ט ח"ב חיו"ד ס' מ"ז, שו"ת מהר"ם פדואה ס' מ"ה, שו"ת חכם צבי ס' מ"א. ויש להעיר, שהחזו"א יו"ד ס' קנ"ג אות ה כתב שבמצות עשה שאין לה זמן קבוע, אם קיום המצוה כרוך בהפסד ממון, או שהוא טרוד אפילו בדבר הרשות – יכול לדחות את קיום המצוה, ולכאורה ה"ה במצות פריה ורביה. וראה מאמרו של הרב א.נ. אלינסון, תכנון המשפחה ומניעת הריון, תשל"ז, שלכאורה בימינו שלא מתחתנים שגיל שלש עשרה, ואפילו לא בגיל שמנה עשרה, הרי בעצם מעכבים מצות פריה ורביה על ידי השהית הנישואין, ולכן לכאורה יהיה מותר להימנע מהריון גם אחרי הנישואין, אם הדבר נעשה בהסכם שני בני הזוג, ועל ידי אמצעים שבמהותם אין איסור הלכתי, וכשהדבר נעשה באופן זמני, וי"ל.

C. Spacing

1. Shut Bnei Banim (Yehudah Herzl Henken), I:30

In addition, the gaon, my teacher and grandfather ob"m ruled that it was permitted for a woman to postpone pregnancy for up to four years and more after birth for the sake of taking care of the newborn. And he gave practical rulings to women to this effect many times and he did not distinguish whether the husband had fulfilled the mitzvah of *pru u'rvu* or not.

… But rather the allowance to nurse after two years is not because of danger to the child, for even if there is not danger they allowed him to continue nursing since it is for the sake of the child, although it should be Rabbinically prohibited… And it is known that a woman who nurses beyond two years will possibly not

שו"ת בני בנים, א:ל

עוד פסק הגמו"ז זצלה"ה שמותר לאשה למנוע הריון אפילו לארבע ויותר שנים אחרי הלידה כשצריכה לטפל בולד, והורה כן הלכה לאשה כמה פעמים ולא חילק בין אם קיים הבעל פרייה ורבייה או לא.

… אלא בודאי היתר יניקה אחרי שנתיים אינו תלוי בסכנת הוולד שאף אל פי שאין סכנה התירו לו לינוק כל זמן שלא פירש כיון שהוא לטובת הוולד ולא השגיחו באיסור דרבנן של יונק שקץ. וידוע שביניקה יותר מעל שנתיים לפעמים מחמת ההנקה לא תתעבר, ואיך התירו לה לדחות פו"ר של

become pregnant. So how could they allow the husband's mitzvah *pru u'rvu* for the sake of a non-life-threatening risk? The necessary answer is that since it is for the benefit of the newborn child that he should continue to nurse, that this is included in the mitzvah of *pru u'rvu*, and this explains the position of my grandfather.

(In another responsum:) For the mitzvah of *pru u'rvu* is not merely pregnancy but also raising children, for if they die one has not fulfilled the mitzvah of *pru u'rvu*.

הבעל בשביל דבר שאינו ענין סכנה, אלא על כרחך כיון שהוא לטובת הולד שימשיך לינוק גם זה מותר ונכלל בקיום פריה ורביה ובזה מבוארים דברי הגמו"ז זצל"הה

(במקום אחר:) כי מצות פו"ר אינה הריון ולידה בלבד אלא גם גידול בנים שהרי אם מתו לא קיים פריה ורביה

2. Iggrot Moshe, Even HaEzer, 1:64 (1958)

And regarding what you heard from a certain rabbi that in Lithuania they use to allow all women to wait two years after birth (to become pregnant again), that is a lie. And I know from many rabbis that they were very strict and I never heard anyone who would allow a normal woman, for the entire discussion is only in circumstances of danger.

אגרות משה, אבן העזר, א:סד (1958)

ומה ששמע כתר"ה מרב אחד שבליטא היו מתירין לכל הנשים שתי שנים אחר הלידה הוא שקר כי אני יודע מהרבה רבנים שהחמירו ביותר ומעולם לא שמעתי שהיה מי שיתיר לסתם נשים דכל הנידון הוא רק במקום סכנה.

V. Excursus: "Lashevet" for Women – Value without the Formal Requirements

1. Tosfot, Baba Batra, 13a, *s.v.* Lo Tohu

As it says "He did not create it to be void, He fashioned it to be settled (*lashevet*)" (Isa. 45:18). [And thus a master must free his half-freed slave to allow him to marry and procreate.] The reason the Mishna does not quote the verse of *pru u'ruv* – RI b. Mordechai says it is because the verse of *lashevet* is applicable even to the half of him that is a slave (although the level of obligation is equal to that of a woman). And in the case in the Talmud (Yevamot 66a) where they only forced a master to free his half-freed maidservant because she was being taken advantage of, the reason they did not force him to free her out of consideration of *shevat* – was because perhaps even after she was freed she would not have children, since she is not commanded on *pru u'rvu*, but a male slave who when he is freed will necessarily have children (because he is commanded on *pru u'rvu*) would be freed….

תוספות בבא בתרא יג. ד"ה לא תוהו

שנאמר לא תהו בראה וגו' - הא דלא מייתי קרא דפרו ורבו אור"י בר מרדכי משום דלשבת יצרה שייך אפי' בצד עבדות וחציה שפחה וחציה בת חורין דלא כפו את רבה לשחררה אלא משום שנהגו בה מנהג הפקר הא דלא כפו אותו משום שבת דשמא אפילו כשתעשה בת חורין לא תקיים משום דלא מפקדא אפריה ורביה כדאמרינן בהבא על יבמתו (שם דף סה: ושם) דאיתתא לא מפקדא אפריה ורביה אבל עבד כשיהיה בן חורין ע"כ יקיים…

2. Rambam, Laws of Forbidden Sexual Relations, 21:26

And a woman has the right to never get married or to marry a sterile man…

רמב"ם איסורי ביאה כא:כו

ורשות לאשה שלא תנשא לעולם או תנשא לסריס

3. Be'er Heitev, Even HaEzer, 1:26

For (according to Rambam) there is not even a Rabbinic prohibition against a woman (remaining single and childless) – not from a concern for *lashevet yitzarah* and not because of a concern for sexual thoughts…

באר היטב, אבן העזר, ס' א סק"כו

… דאפילו איסור דרבנן ליכא גבה דידה לא משום לשבת יצרה ולא משום הרהור…

4. Responsa Chatam Sofer, EH, 20

The question of Atzi Arazim, 19, that a woman is also obligated in *lashevet* (and thus should be prohibited against sterilizing herself) – in my humble opinion when there is resulting jaundice or pain in childbirth, there is no question that it is permitted even if she has had no children. For this obligation is not similar to other positive commandments, that a person must be prepared to undergo suffering to fulfil God's commandments. Rather here the obligation is to settle the world, and "settling" (taking care of) her own body takes precedence. For what settling of the world is accomplished by increasing the people who are jaundiced or sick or endangered through childbirth. This is not settling the world! And a person is not obligated to destroy himself in order to settle the world. And in addition, it seems to me that the positive commandment of *lashevet* is from the prophets and thus not as stringent as *pru u'rvu* which is Biblical. And although we require one to sell a Sefer Torah for *lashevet*, it is really the stringency of *pru u'rvu* which is greater than other positive mitzvot because there is also the positive obligation of *lashevet* added on. But for a woman who only has the positive commandment of *lashevet*, it is very lenient, and it is overridden at very least for the sake of pain…

To return to our discussion. In my humble opinion, a woman who has not yet had children and has not fulfilled *lashevet*, should not drink a sterilizing potion unless it is to save herself from illness or pain in childbirth and for similar reasons. But if she has already fulfilled *lashevet* even to the smallest degree, she is permitted to drink such a potion even without any justification of pain.

However, all of this is in the case of a single woman, or a married woman like the wife of Rebbe Chiya when, in their days, the husband could marry another wife in addition to the current one, or, alternatively, divorce his current wife against her will. Thus, in those days, if he wanted (additional) children and wanted to fulfil "and in the evening do not let your hand rest" he could marry a second wife or divorce his first wife. And this was the risk that Rebbe Chiya's wife accepted. But nowadays, that there is Cherem Rabbeinu Gershom, the wife has no permission to drink such a potion without her husband's permission. For we would not set aside Cherem Rabbeinu Gershom just to allow him to have additional children, for then all older

שו"ת חתם סופר חלק ג סימן כ

ומה שהקשה עצי ארזים ס"ק י"ט הא באשה נמי איכא עשה דלשבת יצרה לפע"ד היכי דאיכא ירקונא או צער לידה לא קאמיבעי' לי כלל דשרי' אפי' אין לה שום ולד דלא דמי לשארי מ"ע =מצוות עשה= שצריך אדם לצער עצמו לקיים מצות בוראו ית"ש אבל הכא טעמא משום לשבת העולם ושבת דגופי' עדיף וכי מאי ישוב עולם שייך בבעלי ירקון וחולי' ומסתכנים בלידה אין זה שבת ולא מחייב להחריב עצמו כדי ליישב העולם ועוד נ"ל דעשה דלשבת דברי קבלה לא חמירא כ"כ כפ"ו דאוריי' והא דמחמרינן למכור ס"ת משום לשבת היינו דמשו"ה חמירא עשה דפ"ו טפי משארי מ"ע משום דאיכא נמי עשה דלשבת נוסף על עשה דפ"ו אבל באשה דליכא אלא עשה דלשבת קיל טובא ושרי' משום צער לכל הפחות…

נחזור להנ"ל לע"ד אשה שלא ילדה עדיין ולא קיימה שבת לא תשתה כוס עיקרין אם לא להציל מירקון וצער לידה וכדומה אבל אם כבר קיימת שבת כל דהו שריא אפי' בלא צערא כלל

אך לכאורה היינו בפנויי' וא"נ אפי' בנשואו' כדביתהו דר"ח ובימיהם שהי' יכול הבעל לישא אשה על אשתו או לגרשה בע"כ וא"כ אם הוא מתואבי בנים ורוצה לקיים לערב אל תנח ידך יכול לישא אחרת או לגרש את זו ודביתהו דר"ח נכנסה על זה הספק שיגרשנה או ישא אחרת עלי' אם ירצה אבל השתא הכא דאיכא חרגמ"ה א"כ אין לה רשות לשתות בלי רצון בעלה דודאי משום לערב אל תנח ידך לא הותר לו חרגמ"ה דא"כ כל הזקנות יתגרשו בע"כ וכיון דאינו יכול לגרשה בע"כ ולא לישא אחרת עליה ומתבטל ממ"ע של לערב אל תנח ידך צריכא רשות מבעלה או תתרצה לקבל גט ממנו ואם הוא אינו

women could be divorced against their will. Thus, since he cannot divorce her against her will or take a second wife, and since he is now not able to fulfill "and in the evening do not let your hand rest," she needs permission from her husband, or agree to be divorced. And if he does not want to divorce her but also does not want to allow her to drink this potion, it seems to me that she is not obligated to pain herself because of her responsibility to her husband. But this would only be in a case of great pain, and it is all according to the assessment of the judge, and it is impossible to spell out all the considerations.

רוצה לגרשה וגם לא ליתן לה רשות נ"ל דאינה מחוייבת לצער עצמה מפני שיעבודה שמשועבדת לבעל והיינו צער גדול לפי ראות עין המורה וא"א לפרש כל האופנים בזה.

5. Responsa Iggrot Moshe, EH, 3:24 (no date)

Regarding birth control pills that she should not get pregnant when she is sick or weak…

Regarding birth control pills, certainly from the perspective of "wasting seed" there is no problem. And if the pregnancy is difficult to the woman due to illness, or even due to a mere weakness that is more than in normal women – we can allow using the pill from this perspective even for someone who has not yet fulfilled the mitzvah of *pru u'rvu* if she is weak and they can wait a small period of time until her body becomes stronger. And certainly if the husband has already fulfilled *pru u'rvu* they can be permitted to wait up to 3 years until she becomes strong. And if she is a sick woman, even if the pregnancy will not cause her to be endangered but will just aggravate the illness, then if the husband has already fulfilled *pru u'rvu* she can totally stop having children. That just for the sake of the mitzvah of *lashevet* the woman is not obligated to the husband to become sicker than normal women. And perhaps even regarding the husband's *pru u'rvu* perhaps she is not obligated to become sick for this sake – but he would be obligated to divorce her even before 10 years since she does not want to become pregnant. And for the sake of *lashevet* – he is not obligated to divorce her. Thus, since she is not obligated to her husband under these circumstances, she can stop have children so that she does not have to become unduly ill.

שו"ת אגרות משה חלק אה"ע ג' סימן כד)

ענין הפילן /הגלולות/ שלא להתעבר כשהיא חולה וחלושה מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר אברהם חיים לעווין שליט"א.

הנה בדבר הפילן שלא תתעבר האשה, ודאי מצד איסור זרע לבטלה ליכא ואם קשה העיבור לפני האשה מצד חולי ואף אם רק מצד חולשה בעלמא כשהוא יותר מבסתם נשים, יש להתיר מצד זה אף בלא קיים עדיין פו"ר אם היא חלושה לחכות איזה זמן קצר עד שתתחזק גופה, וכ"ש כשקיים פו"ר שיש להתיר לחכות גם עד שלש שנים עד שתתחזק. ואם היא אשה חולה אף שלא תסתכן מזה אלא תחלה ביותר, מסתבר דבקיים פו"ר תוכל לבטל באופן זה אף לגמרי, דבשביל מצות שבת אין האשה משועבדת לבעלה להתחלות מזה יותר מדרך סתם נשים, דאף בשביל פו"ר אולי אינה משועבדת להתחלות מזה, אבל היה מחוייב לגרשה אף קודם עשר שנים מכיון שאינה רוצה להתעבר מצד החולי ובשביל שבת הא אינו מחוייב לגרשה וממילא כיון שאינה משועבדת לבעלה רשאה לבטל כדי שלא להתחלות ביותר.